

Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie

Jerzy Nowocien

Pedagogika sportu

w 90.-lecie AWF Warszawa

Warszawa 2019

Komitety Redakcyjny

Przewodnicząca

Monika Guskowska

Członkowie

Jan Gajewski

Piotr Majdak

Michał Lenartowicz

Natalia Morgulec-Adamowicz

Recenzent prof. dr hab. Piotr Błajet

Studia i Monografie nr 157

PUBLIKACJA ELEKTRONICZNA

ISBN 978-83-61830-03-0

@ Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Przedruk i reprodukcja w jakiegokolwiek postaci całości lub części książki
bez pisemnej zgody wydawcy są zabronione.

Redakcja i korekta techniczna – Anna Godlewska, Joanna Klyszejko, Krzysztof Zuchora

Projekt okładki – Waldemar Dorcz

Foto na okładce – Lech Jaczynowski

Format A-4

Objętość 24,28 aw

Warszawa 2019

Wydanie I

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	5
SUMMARY	9
WPROWADZENIE	13
1. NAUKI O KULTURZE FIZYCZNEJ W POLSKIM SYSTEMIE NAUK	16
1.1. Pojęcie i istota nauki	16
1.2. Nauki wychowania fizycznego i nauka o kulturze fizycznej	25
1.2.1. Refleksje teoretyczne wokół wychowania fizycznego	26
1.2.2. Biologiczna orientacja w teorii wychowania fizycznego	30
1.2.3. Społeczne oblicza teorii wychowania fizycznego	37
1.2.4. Aspekty kulturowo-pedagogiczne w teorii wychowania fizycznego	50
1.2.5. Formalno-administracyjne podstawy nauk wychowania fizycznego i nauki o kulturze fizycznej	55
1.2.6. Wychowanie fizyczne w społeczeństwie wiedzy i społeczeństwie sieci	65
1.3. Nauki o kulturze fizycznej na przełomie XX i XXI wieku	69
1.3.1. Nauka o sporcie – geneza i rozwój	78
1.3.2. Czynniki kreujące naukę o sporcie	82
1.3.3. Upowszechnianie wyników badań nauki o sporcie	84
1.3.4. Nauka o sporcie a ruch olimpijski	86
1.3.5. Utrwalanie pozycji nauki o sporcie	87
2. PEDAGOGIKA JAKO NAUKA INSPIRUJĄCA I WSPOMAGAJĄCA WYCHOWANIE	91
2.1. Pedagogika współczesna wobec wyzwań edukacyjnych	91
2.2. Myślenie pedagogiczne w sporcie – nowe przestrzenie badań pedagogicznych	99
2.3. Pedagogiczne przesłanki edukacji zdrowotnej	101
2.4. Wychowanie sportowe i olimpizm alternatywnym programem kształcenia i wychowania	104
3. TREŚCI PEDAGOGIKI SPORTU W ZARYSIE	109
3.1. Geneza pedagogiki sportu	109
3.2. Pedagogika sportu w Polsce	112
3.2.1. Polska pedagogika sportu na przełomie XX i XXI wieku	116
3.3. Sport w kulturze i wychowaniu obywatelskim	123
3.3.1. Zabawa jako integralny element kultury i wychowania	124
3.3.2. Zabawy, gry ruchowe i sport środkiem edukacyjnym	128
3.3.3. Sport w rzeczywistości kulturowej i wychowaniu obywatelskim	130
3.4. Pedagogiczne aspekty systemu kształcenia uzdolnionej sportowo młodzieży	135
3.4.1. Klasy, szkoły sportowe i szkoły mistrzostwa sportowego	136
3.4.2. Inne środowiska, stowarzyszenia, kluby sportowe i współzawodnictwo	141
3.5. Pedagogiczne i kulturowe uwarunkowania treningu sportowego i współzawodnictwa ...	149
3.5.1. Trening sportowy jako proces edukacyjny	149
3.5.2. Zasady dydaktyczno-wychowawcze w treningu sportowym	152
3.5.3. Metody kształcenia i wychowania w sporcie	158
3.6. Zasada fair play źródłem wartości moralnych w sporcie	169
3.6.1. Geneza, pojęcie i istota <i>fair play</i>	169
3.6.2. Fair play jako wartość etyczna	173
3.6.3. Fair play w perspektywie XXI wieku	176

3.7. Wolontariat w sporcie i ruchu olimpijskim	179
3.7.1. Zjawisko i istota wolontariatu	179
3.7.2. Wolontariat w sporcie	185
3.7.3. Wolontariat w ruchu olimpijskim, paraolimpijskim i edukacji inkluzyjnej	189
3.8. Edukacja olimpijska drogą do rozumienia sensu wychowania przez sport i olimpizm	194
3.8.1. U źródeł edukacji olimpijskiej	194
3.8.2. Polskie doświadczenia w edukacji olimpijskiej	198
3.9. Pedagogiczne uwarunkowania efektywności pracy trenera	203
3.9.1. Trener sportowy jako zawód pedagogiczny	205
3.9.2. Pedagogiczne powinności trenera osobistego	211
ZAKOŃCZENIE	220
PIŚMIENNICTWO	224
A. Opracowania zwarte i artykuły	224
B. Ustawy, rozporządzenia, deklaracje, raporty, manifesty i inne dokumenty	236
NETOGRAFIA	237
INDEKS OSOBOWY	238

STRESZCZENIE

Celem tej książki jest przybliżenie związków nauk o sporcie z naukami o wychowaniu. Przedstawia ona panoramę pojęć, problemy występujące w teorii i praktyce, a także perspektywy badań pedagogicznych w sporcie. Została napisana z myślą o potrzebach środowisk akademickich, które w swych zadaniach ustawowych mają kształcenie studentów w zakresie organizacji i funkcjonowania sportu we współczesnej cywilizacji i kulturze. Uczelnie obowiązek kształcenia studentów łączą z badaniami naukowymi prowadzonymi na rzecz sportu jako zjawiska społecznego i kulturowego. Sport nowożytny mający ponad stu pięćdziesięcioletnią tradycję jest dynamiczną formą życia społecznego. Wymaga przez to ciąglej uwagi środowiska naukowego oraz permanentnego doskonalenia własnych instytucji.

Sport rozwija indywidualne uzdolnienia i zalety duchowe, ukazuje wartości, określa własne prawa i zasady, ale zarazem uczy poszanowania zasad takich jak; przyjaźń, sprawiedliwość, odpowiedzialność, demokracja, wychowanie dla pokoju. Do kultywowania humanistycznych wartości sportu, oprócz organizacji i metodycznego przebiegu treningu niezbędna jest wiedza pedagogiczna. Zwłaszcza ta gromadzona przez teoretyków i praktyków w naukach o kulturze fizycznej.

Pedagogika sportu jest obszarem wiedzy łączącym pedagogikę z teorią sportu, a dokładniej teorią treningu sportowego. Ukazuje możliwości użycia sportu jako środka w wychowaniu. Bada zjawiska wychowawcze w sporcie i wokół sportu.

W książce zaprezentowano genezę i historyczny rozwój nauk o kulturze fizycznej. Przeprowadzono opis i przegląd zdarzeń, faktów budujących wiedzę na temat wychowania fizycznego. To ono było inspiracją i dało początek rozwojowi pedagogiki sportu. Ukazano rozwój nauk o kulturze fizycznej na tle dynamicznie rozwijającego się sportu na przełomie XX i XXI wieku. Przedstawiono rozwój nauki o sporcie oraz sposoby utrwalania jej pozycji w systemie nauk.

Formowana przez kilkadziesiąt lat teoria wychowania fizycznego stawiała się coraz mniej funkcjonalna wobec opisu i tłumaczenia różnorodnych zjawisk zachodzących w sporcie. Zwłaszcza, że ten w szybkim tempie rozszerzał swój zasięg i znaczenie w społeczeństwie. Tworzyły się nowe problemy i dyrektywy praktyczne. Wyodrębniała się wiedza obejmująca zjawiska należące do dorobku nauk podstawowych oraz dorobku własnego. Chodziło o to, aby znaleźć drogę do lepszego spełniania przez sport postulatów społecznych, wychowawczych, szkoleniowych i wyczynowych, a także dla kształcenia kadr trenerskich, które obok dużej wiedzy fachowej miały rozwijać umiejętności przygotowujące do życia.

Żywiolowy rozwój sportu lat 70. XX wieku spowodował w nauce o kulturze fizycznej powstanie *teorii sportu*. Twórcy i zwolennicy teorii sportu odwołując się do dorobku polskiej prakseologii w zakresie klasyfikacji nauk wykorzystali propozycję ich podziału na teoretyczne i praktyczne czyli stosowane. Teoria sportu została uznana przez nich jako nauka stosowana. W latach 70. XX wieku nauka o sporcie umacniała się instytucjonalnie.

W nauce utrwaliły się badania interdyscyplinarne, które w latach 80. XX wieku zaczęły zajmować się całościowym procesem pełnego kształtowania psychospołecznej sylwetki zawodnika w sporcie wysoko kwalifikowanym. Dynamiczne zmiany w obrębie nauki o człowieku, powiększanie się obszarów wiedzy i jej wszechstronność skłaniały do kompleksowego ujmowania teorii i praktyki na wszystkich poziomach działalności sportowej. Wcześniej działania podporządkowane były głównie wymogom sportu kwalifikowanego.

Na przełomie wieków XX i XXI nastąpił intensywny rozwój nauki o sporcie. Zapotrzebowanie na wiedzę naukową zwiększało się wraz z rozwojem ruchu olimpijskiego i formowania się ujednoliconego światowego współzawodnictwa sportowego. Wynik sportowy, jego maksymalizacja stał się swoistym produktem wytwarzanym w procesie treningu. Jest on efektem coraz bardziej skomplikowanych technologii. Ten produkt sportowy jest dziś nie tylko miernikiem jego poziomu, ale jest również postrzegany jako poziom gospodarczego i społecznego rozwoju kraju reprezentowanego przez sportowców. Ma to szczególne znaczenie w ruchu olimpijskim, który zrzesza narodowe komitety olimpijskie. Szczególną estymą i powagą darzone są igrzyska olimpijskie i wydarzenia wokół nich. Wyniki uzyskiwane w czasie igrzysk mają nie tylko bardzo szeroki zasięg, ale także siłę oddziaływania w odbiorze kulturowym i społecznym. Szkolenie sportowca jako jedna ze składowych nauki o sporcie obejmuje dwa procesy pedagogiczne; dydaktyczny i wychowawczy. Te dwa nierozdzielne procesy poświadczają pedagogiczny charakter treningu sportowego. Dlatego nauka o sporcie jest mocno powiązana z pedagogiką sportu, dostarcza bowiem wiedzy o rozwoju i wychowaniu sportowca począwszy od selekcji, naboru, przez rozwój kariery zawodniczej do aktywnego i godnego życia po zakończeniu kariery sportowej.

Istotą wychowania przez sport jest promocja i upowszechnianie wartości olimpijskich wśród dzieci i młodzieży na wszystkich etapach kształcenia. Do zadań edukacji z wykorzystaniem wartości sportu i olimpizmu należy: 1) promowanie zasady fair play w sporcie i wychowaniu młodzieży szkolnej; 2) kształtowanie postaw przyjaznych ludziom przez wykorzystanie integrujących funkcji sportu; 3) tworzenie w szkole możliwości dla wielostronnego rozwoju osobowości ucznia przez zespolenie wysiłków wszystkich podmiotów szkoły: uczniów, nauczycieli i rodziców.

Integracja w szkołach wartości sportu i olimpizmu z zasadą fair play sprawiła, że kontakty sportowe młodzieży stały się płaszczyzną kształtowania pozytywnych postaw między ludźmi wobec sportu. Środowiska szkolne uznały zasadę fair play jako wartość etyczną, która przenosi swój wpływ na inne obszary życia społecznego. Dzięki temu staje się możliwe wykorzystywanie sportu i olimpizmu do wspomagania pełnego rozwoju osobowości ucznia jako głównego celu edukacji szkolnej.

Wychowanie w sporcie może być relatywnie proste. Może bowiem być oparte na mocnej tradycji, ścisłej kontroli społecznej i uznanych wzorach sportowców, mistrzów, olimpijczyków. W sporcie możemy liczyć na dobry klimat wychowawczy, wytworzony przez pozytywne wzory życiowe i autorytety szanowane przez dzieci, młodzież, a także dorosłych. Problematyka wychowawcza w sporcie stawała się nieodłącznym elementem pracy szkoleniowej. Wyrosła z potrzeb podnoszenia poziomu wiedzy pedagogicznej trenerów i działaczy.

Podstawy teoretyczne i gromadzenie wiedzy dla praktycznych rozwiązań miała dostarczać pedagogika sportowa jako nauka praktyczna. Przez dziesiątki lat kształtowania się relacji pedagogika – sport rodziły się liczne kontrowersje. Dotyczyły możliwości pogodzenia tych dwóch dziedzin życia i nauki w kontekście ich celów generalnych. Nie wchodząc w tym momencie w głębsze analizy można przyjąć stanowisko, że istotą pedagogiki jest wychowanie czyli osiąganie celów według określonego ideału wychowania. W sporcie zaś chodzi o osiąganie najwyższych, najlepszych wyników liczonych w metrach, sekundach, kilogramach, ilości wygranych walk, pojedynków, meczów itd. Idąc dalej tym nurtem myślenia dochodzimy do przekonania, że ideałem wychowania jest model sportowca-zawodnika, skutecznego w sportowej rywalizacji. Jest też drugi nurt, w którym zakłada się podobieństwo wychowania w sporcie do kształcenia, a więc nauczania – uczenia się w celu uzyskania stosownych umiejętności, nawyków i kompetencji życiowych. Taka koncepcja określa zdobywanie konkretnego zawodu. W takim rozumieniu wychowanie to podlega pedagogice szkolnej, realizującej program wychowania do sportu.

Pedagogika sportu jako subdyscyplina naukowa normatywno-praktyczna zajmuje się badaniem, poznawaniem, opisem i wyjaśnianiem wszelkich zjawisk wychowawczych w sporcie i wokół sportu. Wychowanie przez sport traktowane jest jako przekazywanie dorobku kulturalnego i wartości obejmu-

jących wiedzę, wzory i postawy społeczne w relacji pokoleniowej. Wychowanie jest ważnym czynnikiem rozwoju osobowości, a także środkiem rozwoju kultury. Sport i wychowanie łączą czynniki od siebie współzależne.

Gromadzona przez pedagogikę sportu wiedza pochodzi z obserwacji wydarzeń sportowych, organizacji i przebiegu treningu sportowego, zawodów sportowych, działań pedagogicznych w sporcie i na rzecz sportu oraz z dorobku naukowego środowisk akademickich, uniwersyteckich, instytutów naukowo-badawczych. Pochodzi głównie z badań empirycznych, które ukazują sport jako zjawisko uwarunkowane społecznie i kulturowo. Szansą na jego dalszy kulturowy awans we współczesnej cywilizacji jest wychowanie przez sport i do sportu. Wychowanie przez sport ukazuje jego osobotwórcze i społeczne walory. Natomiast wychowanie do sportu obejmuje wpływ zawodników, trenerów, sędziów, organizatorów sportu, dziennikarzy i innych na nowy kształt sportu jako dziedziny życia społecznego. Obecny stan wiedzy pedagogiki sportu utwierdza nas w przekonaniu o zasadności realizowania dalszych badań naukowych o charakterze interdyscyplinarnym we współpracy z naukami o sporcie i z pedagogiką jako nauką o wychowaniu.

Śledząc rozwój relacji pedagogiki sportu odnosimy wrażenie, że proces intelektualizacji codziennej praktyki pedagogicznej w sporcie nabiera znaczenia. Praktyka życia sportowego dostarcza przykładów wpływu sportu na postawy etyczne zawodników, poprawę zdrowia, honorowanie zasad współzawodnictwa, umacnianie solidarności społecznej i pokojowej współpracy w środowisku lokalnym, narodowym i globalnym.

Sport jako zjawisko kulturowe ewoluuje wraz z rzeczywistością społeczną. Dlatego należy wpływać na jego kierunek i formy. Dzieje się to w procesie wychowania do sportu i wychowania przez sport.

Dziś możemy bez ryzyka powiedzieć, że sport symbolizuje społeczeństwo cywilizacji XXI wieku. Stał się integralnym składnikiem potrzeb i czynnikiem rozwoju człowieka, stał się jego prawem. Pewne jest też to, iż sport wyczynowy jest dziś dla tysięcy ludzi na świecie sposobem na życie, walką o sławę i pieniądze. Jest także w różnym zakresie i stylu ważną formą kształtowania postaw obywatelskich, odgrywania ról społecznych. Bazę do kształtowania postaw obywatelskich stanowi klimat społeczny i obowiązujące w nim ogólne normy moralne. Dlatego problematyka wychowania obywatelskiego bazuje na świadomości ścisłego związku z ogólnym klimatem moralnym w społeczeństwie.

Przyjęte i utrwalone w sporcie zachowania, normy i przepisy przenoszą się zwykle na inne płaszczyzny życia społecznego. Są to wszystko cechy znane w sporcie i wpisane w uniwersalne zasady olimpizmu. To właśnie sport daje żywe przykłady demonstrowania i upowszechniania owych wartości moralnych.

Sport przejawia się w bogatych formach aktywności kulturowej dostępnych dla wszystkich bez względu na wiek, płeć, poziom sprawności, poglądy polityczne, religię, rasę itp. Sport jest powszechnie znany i rozumiany w różnych kulturach i tradycjach. Jest doskonałym poligonem dla wolontariatu, który jak żadne inne działanie z jednej strony wymaga świadomości tego, jakie wartości chce realizować człowiek, z drugiej strony odcina się od korzyści merkantylnych. Odsłania, wręcz wymusza motywację do działania opartą na poczuciu sensu, wspólnoty i sprawności. Może być najlepszą szkołą życia przez wykonywanie i pełnienie różnych funkcji w środowisku. Dlatego tak ważnym obszarem pozyskiwania i aktywizacji wolontariuszy jest system współzawodnictwa sportowego, w tym dzieci i młodzieży.

Również idea olimpizmu przenika poprzez sport do świadomości człowieka i realizuje się w praktyce społecznej. Sport stwarza możliwości nawiązywania kontaktów, spotkań w skali indywidualnej, zespołowej, państwowej i międzynarodowej. Dzięki swoim walorom widowiskowym przyciąga uwagę najszerzszych rzesz społeczeństwa.

Traktowanie sportu jako drogi rozwoju osobowego i budowania ogólnoludzkiej wspólnoty jest powinnością wobec olimpizmu, która objawia się w odpowiednio zorganizowanej i prowadzonej edukacji olimpijskiej. Edukacji budowanej na dwóch filarach starogreckiej szkoły filozoficznej, poznaniu samego siebie i ekecheirii czyli społecznego rozejmu, gwarantującego życie w pokoju.

Edukacja olimpijska choć powstaje w wąskim kręgu boiska to w finalnym akcie rozciąga swój wpływ na szeroki świat doświadczeń współczesnego człowieka. Oparta na etyce przyjaźni potwierdza wolę osobistej odpowiedzialności za własne czyny i wybory moralne. Sprzyja w procesie kształcenia i wychowania rozwojowi pełnej osobowości łączącej przymioty ciała i duszy. Nadaje wychowaniu szkolnemu i sportowi humanistyczny wymiar oraz kształtuje współczesny wzorzec kalokagatii.

Tak, jak w edukacji pierwszoplanową rolę odgrywa nauczyciel, tak w treningu sportowym taką rolę odgrywa trener. Jest technologiem pracy szkoleniowej w sporcie, jest rzeczywistym kreatorem kariery sportowej zawodnika, jego rozwoju, jest także wychowawcą młodzieży. Tylko świadomy kultury sportowej zawodnik i sprawnie funkcjonujący trener-pedagog mogą liczyć na sukcesy sportowe oraz skutecznie przeciwstawiać się zagrożeniom i dehumanizacji sportu.

Książka stanowi próbę ukazania nowych przestrzeni badań pedagogicznych w sporcie. Formuluje pytania badawcze, określa cele i zadania. Wskazuje nowe kierunki myślenia pedagogicznego w sporcie i o sporcie, ukazuje rolę sportu jako środka wychowania do przyszłości. Ukazuje przeobrażenia współczesnego sportu i rolę współzawodnictwa we współczesnej kulturze. Prezentuje zasady i metody edukacyjne w treningu sportowym oraz sylwetkę trenera jako jego organizatora. Kładzie akcent na takie kształtowanie postaw wobec sportu, aby służył on celom ogólnowychowawczym. Ukie-runkowuje myślenie pedagogiczne w sporcie na kształtowanie zdolności rozumienia i refleksyjnego traktowania sportu jako fenomenu cywilizacyjnego wpływającego na obraz współczesnego świata.

SPORT PEDAGOGY

SUMMARY

The aim of the book is to highlight the relationship between scientific studies of sport and education. The book presents a survey of the origins and meanings of the concepts and problems encountered in theory and practice, and it discusses future prospects of pedagogical research in sport. It is addressed to academic communities, whose statutory duties include educating students in the organisation and role of sport in contemporary civilisation and culture. These duties are combined with research into sport as a social and cultural phenomenon. Modern sport, whose traditions span over one hundred and fifty years, is a dynamic form of social life. It thus requires the constant attention of the academic community and continual improvement of its institutions.

Sport helps to develop individual talent and character, it reflects values, has its own rules and principles, and encourages respect for comradeship, justice, responsibility, democracy and peace. In order to cultivate humanistic values in sport in addition to well organised training, pedagogical knowledge is essential. Especially that gathered through studies of physical culture in theory and practice.

Sport pedagogy is the area of study that combines pedagogy with sport theory, and – more precisely – the theory of sport training. It demonstrates the potential of sport as an educational tool, and explores educational factors in sport and those related to it.

This book presents the origins and historical development of scientific studies of physical education. It presents a survey and the characteristics of facts and events that have contributed to our knowledge and understanding of physical education, which – in their own right – have inspired the development of sport pedagogy. The rise in scientific studies into physical culture has been presented against a background of the dynamic development of sport at the turn of the 20th and 21st centuries. The development of scientific studies into sport and the means of reinforcing their status among other disciplines have also been discussed.

The theory of physical education that evolved over the course of several decades began to prove inadequate to account for a variety of phenomena in sport. Especially in face of the latter's increased reach and significance within society. There emerged new problems and practical recommendations. A body of knowledge appeared on the factors that had been the subject of general as well as specialist research. It became necessary to find ways for sport to better fulfil its social, educational, pedagogic and performative functions, as well as to educate future trainers, who would be not only highly qualified coaches but also educators capable of teaching life skills.

The rapid development of sport in the 1970s led to the development of the *theory of sport* within physical culture studies. Creators and proponents of the theory of sport drew upon the tradition of the Polish school of praxeology in the field of classification of sciences into theoretical and practical or applied sciences. They identified the theory of sport as an applied science. In the 1970s scientific studies into sport received institutional support.

Interdisciplinary studies, which in the 1980s became concerned with the overall process of shaping the psychological and social profiles of highly qualified sportsmen, gained in popularity and significance. Dynamic developments in anthropology and its growing universal appeal encouraged a more complex interpretation of theoretical and practical considerations at all levels of sports activities. Earlier actions were guided mostly by the demands of highly qualified sports.

The turn of the 20th and 21st centuries witnessed the unprecedented development of scientific studies into sport. The demand for scientifically-based knowledge increased proportionately to the rise of the Olympic movement and the development of unified global competition in sports. Final results and their maximal achievement became a *sui generis* commodity developed during training and de-

pendent on increasingly complex technology. This sport product is today judged not only as a measure of its own success, but it is also viewed as a measure of the social and economic development of the country as represented by its sportsmen. This is particularly important in the Olympic movement, which brings together national Olympic committees. The Olympic Games and its accompanying events are held in special respect and esteem. Results obtained during the Games not only have a far-reaching appeal, but they also greatly affect the cultural and social perception of sport. Training sportsmen as one of the components of sport studies involves two pedagogical processes: the didactic and the educational, inseparable from each other. Together they testify to the pedagogical character of sport training. This is why sport studies are closely connected with sport pedagogy: they provide knowledge on the development and education of sportsmen at all stages of their career, beginning with selection and recruitment, throughout their active professional life, until a dignified and productive retirement.

The essence of education through sport comprises the promotion and dissemination of Olympic values among children and young people at all stages of their education. Its aims include: 1) the promotion of the principles of fair play in sport and the upbringing of school children and young people; 2) shaping friendly attitudes towards others thanks to the integrating functions of sport; 3) encouraging the development of complete personalities through the concerted efforts of teachers, parents and pupils.

The integration of the values of sport and Olympism in schools together with the principle of fair play have contributed to the shaping of positive attitudes towards sport in society. School educators recognised the ethical impact of the principle of fair play upon other areas of life. As a result, sport and Olympism began to be utilised in support of the complete development of the personality as the main aim of school education.

Education through sport can be relatively easy. It can be rooted in well-established traditions and based on strict social control and recognised models of sportsmen, champions and Olympic participants. When teaching sport we can rely on a favourable educational climate thanks to positive attitudes and the existence of role models respected by children, young people and adults alike. Educational challenges in sport have become an inseparable part of trainings. They have become part and parcel of the increasing pedagogical knowledge and awareness of trainers and activists.

Sport pedagogy as a practical discipline was meant to provide both theoretical foundations and practical solutions. In the course of several decades of the development of the relationship between pedagogy and sport numerous controversies have appeared. These were connected with difficulties in defining the shared objectives of both areas of study in a broader, general context. Without probing more deeply into those questions, it can be stated that, while pedagogy is concerned with upbringing, i.e. achieving aims in accordance with a well-defined educational objective, sport, by its very nature, aims at attaining the highest goals, measured in metres, seconds, kilograms and the numbers of victorious matches, fights, etc. If we continue thinking along these lines we conclude that our educational ideal is a model sportsman who successfully competes with others. There is yet another school of thought which emphasises the similarities between education through sport and teaching in general – learning in order to acquire life skills, habits and useful knowledge. The latter way of thinking implies vocational teaching guided by the precepts of school pedagogy in accordance with the programme of education in sports.

Sport pedagogy as a normative-practical scientific sub-discipline sets out to research, describe and explain educational phenomena in sport or in relation to it. Education through sport is viewed as the transmission of a cultural legacy and of values connected with knowledge, role-models and social attitudes between successive generations. Education plays an important role in character formation and the transmission of culture. Sport and education are closely interrelated.

The body of knowledge obtained thanks to studies in sport pedagogy derives from observations of sport events and competitions, the organisation and progress of sport training, pedagogical activities in sport and for sport, as well as from research carried out by academic, university and scientific research institutions. Its main source takes the form of empirical studies which highlight social and cultural determinants of the phenomenon of sport. The chances for further cultural advancement of sport in contemporary civilisation lie in education through sport and for sport. Education through sport highlights its social and formative functions. Education for sport is about the influence of sportsmen, coaches, referees, sport managers, journalists and others upon a new status of sport as a sphere of social life. The body of knowledge made available by studies in sport pedagogy leaves us in no doubt that further interdisciplinary research in this area needs to be pursued in parallel with studies into sport and pedagogy, with the latter understood as the study of education and upbringing.

When following the development of sport pedagogy it is clear that the process of intellectual reflection in everyday pedagogical practice in sport is increasingly gaining in importance. There is ample evidence that practising sports contributes to the ethical behaviour and physical well-being of sportsmen, and their respect for the rules of competition, and that it helps strengthen social solidarity and peaceful cooperation locally, nationally and globally.

Sport as a cultural phenomenon evolves together with changing social realities, which is the reason why the direction and form of this evolution should not be left to themselves. This can be accomplished during the process of education through sport and for sport.

Today we can safely say that sport has become a symbol of the civilisation of the 21st century. It has become a need, a right and an integral element in the development of the contemporary individual. Moreover, competitive sport has become a way of life and a profession for thousands around the world, in their struggle for fame and wealth. In varied ways and degrees, it can also shape civic attitudes and affect social roles. Civic attitudes are shaped by the general social climate and the prevalent moral norms in society. This is why civic education is based on the awareness of its close relationship with the general moral climate in society.

Norms, behaviours and regulations accepted and established in sport are likely to become adopted in other areas of social life. They are characteristic of sport and are inscribed into the universal principles of Olympism. Thus sport provides vivid examples of the display and propagation of these moral values.

Sport can be practised in a variety of forms of cultural activity available to all, irrespective of age, gender, physical fitness, political views, religion, race, etc. Sport is universally known and acknowledged in different cultures and traditions. It is an excellent testing ground for voluntary work, which, unlike any other activity, reveals the values one holds, while dissociating itself from financial gains. It reveals and even requires the motivation to act, which depends on the sense of meaning, belonging and on aptitude. Sport can offer valuable lessons in life skills connected with performing different functions within one's milieu. For this reason competition in sport, among children and young people plays such an important role in the recruitment of volunteers.

The idea of Olympism has penetrated into contemporary consciousness through sport and is now implemented in social practice. Sport creates opportunities for contacts and encounters between individuals and groups at national and international levels. As a form of pageantry it attracts the attention of the widest circles of society.

We owe the recognition that sport can be a way of personal development and can contribute to the building of a universal community to Olympism. This recognition translates itself into the organisation of a proper Olympic education, rooted in the two fundamental ideas of ancient Greek philosophical thinking: self-knowledge, and the *Ekecheiria* or Olympic truce, which promises a life of peace.

Olympic education, though nurtured within the confines of a pitch, ultimately exerts its influence upon the broadly understood experience of contemporary man. It is based on the ethics of com-

radeship and places emphasis on personal responsibility for individual actions and moral choices. In the course of educational process it supports the development of a complete human being, both physically and spiritually. School education and sport are thus endowed with a humanistic dimension and are involved in the shaping of a contemporary model of *kalokagathia*.

The role of coaches in sport training can be compared to a fundamental role played by teachers in general education. Coaches are instrumental in training and in shaping the successful professional careers of sportsmen, they are responsible for the development and upbringing of their charges. Only sportsmen who are aware of sports culture and competent pedagogue-coaches can attain true success in sport and effectively avoid the risks of its dehumanisation.

This book is an attempt to define new areas of pedagogical investigation in sport. It poses research questions, defines aims and objectives. It indicates new directions of pedagogical thinking in sport and about sport, and presents sport as an educational tool for the future. It discusses transformations of contemporary sport and the role of competition in contemporary culture. It presents educational methods and principles in sport training and discusses the instrumental role of coaches. It emphasises the need for the recognition of the educational function of sport. Last, but not least, it sets out to indicate directions of pedagogical thinking in sport which would encourage the understanding of sport as a civilising phenomenon which has an impact on our view of today's world.

WPROWADZENIE

Celem tej książki jest przybliżenie relacji między sportem i pedagogiką, a dokładniej ukazanie związków nauk o sporcie z naukami o wychowaniu. Przedstawia ona panoramę pojęć, problemy występujące w teorii i praktyce, a także perspektywy badań pedagogicznych w sporcie.

Została napisana z myślą o potrzebach środowisk akademickich, które w swych zadaniach ustawowych mają kształcenie studentów w zakresie organizacji i funkcjonowania sportu we współczesnej cywilizacji i kulturze. Uczelnie obowiązek kształcenia studentów łączą z badaniami naukowymi prowadzonymi na rzecz sportu jako zjawiska społecznego i kulturowego. Sport nowożytny mający ponad stu pięćdziesięcioletnią tradycję jest współcześnie dynamiczną formą życia społecznego. Wymaga przez to ciągłej uwagi środowiska naukowego oraz permanentnego doskonalenia własnych instytucji.

Współczesny sport pojmowany jest jako zobiektywizowana forma realizacji biologicznych i psychospołecznych potrzeb człowieka, obejmujących aktywność fizyczną, doskonalenie się, współzawodnictwo i walkę sportową. Z potrzeb tych można wyprowadzić następujące składniki: aktywność fizyczna, dążenie do najwyższego wyniku w danej dyscyplinie, radość i satysfakcja z wygranej, nieproduktywność, perfekcję i kreatywność w realizacji zadań, podporządkowanie normom i przepisom oraz widowiskowość.

Uwzględniając powyższe cechy **sport można definiować jako proces obejmujący zorganizowaną aktywność fizyczną człowieka, zarówno spontaniczną jak też zinstytucjonalizowaną, indywidualną i zespołową, której celem jest zaspokojenie biologicznej potrzeby ruchu, zabawy, a także sprawdzenia się, poznania możliwości własnego organizmu, porównanie osiągnięć własnych z innymi przy zachowaniu określonych norm i przepisów warunkujących należyty przebieg współzawodnictwa sportowego. Obejmuje dążenie do mistrzostwa sportowego, ale także kształtuje postawy obywatelskie i patriotyczne.** Spełnia on także funkcje: zdrowotną, edukacyjną, społeczną, socjalizacyjną, wychowawczą, kulturalną i rozrywkową. Mimo, iż dążenie do mistrzostwa jest celem zasadniczym w sporcie, to niemniej jednak nie sam wynik wyznacza dziś cel sportu i rozwój ludzi przez sport. Natura sportu rozprzestrzenia się na dwóch immanentnych wobec siebie płaszczyznach: biologicznej i kulturowej. Traktowany jako dobro społeczne i kulturowe nie może pominąć pryncypiów humanistycznych, które nierównomiernie są mu przypisywane: ochrony i wzbogacania zdrowia człowieka, tradycji i etyki, a przede wszystkim wychowania.

We współczesnej cywilizacji sport jest jedną z wartości kulturowych wpływających na rozwój człowieka, jego zdrowie i jakość życia. Uprawiany od najmłodszych lat może stać się elementem ogólnej kultury ludzkiej. Formą organizacyjną i metodyczną nauczania i doskonalenia ćwiczeń, techniki sportowej oraz zdolności motorycznych jest trening sportowy. Rozwijająca się wciąż wiedza o treningu należy do nauki o sporcie. Podkreślić wszak należy, iż współczesne tendencje nauki o sporcie zmierzają do maksymalizacji wyników sportowych. Nauka o sporcie „zaczyna się zajmować całym procesem pełnego kształtowania sylwetki sportowca, począwszy od naboru do sportu, poprzez selekcję i drogę do mistrzostwa sportowego, aż do zakończenia kariery sportowej i sprawdzania oddległych skutków działalności sportowej” (M. Demel, Z. Krawczyk 1997, 393). Dziś trening sportowy, wszelkie jego rodzaje nie jest uznawany za sumę aktów ruchowych, lecz jako proces pedagogiczny, w którym uczestnik funkcjonuje jako świadomy podmiot i aktywny współtwórca własnego rozwoju. Szkolenie sportowe obejmuje naukę określonego ruchu, technika wykonania wpływa na rozwój człowieka w sferze fizycznej i psychicznej. W konsekwencji prowadzi do nabywania i doskonalenia określonych umiejętności motorycznych, wiedzy, dyspozycji psychicznych, zachowań społecznych i ogólnego stylu życia.

W procesie treningu sport rozwija indywidualne uzdolnienia i zalety duchowe, rozumiane jako włączanie się do wspólnego świata wartości, określa własne prawa i zasady, ale zarazem uczy poszanowania zasad ustanowionych w swym kręgu takich jak; przyjaźń, sprawiedliwość, odpowiedzialność, demokracja, wychowanie dla pokoju. Do kultywowania humanistycznych wartości sportu, oprócz organizacji i metodycznego przebiegu treningu niezbędna jest wiedza pedagogiczna. Zwłaszcza ta gromadzona przez teoretyków i praktyków w naukach o kulturze fizycznej – pedagogika sportu.

Pierwsze poszukiwania naukowe pedagogiki kojarzonej ze sportem były związane z szeroko rozumianym procesem dydaktyczno-wychowawczym, organizacyjnym na różnych poziomach edukacji dzieci i młodzieży. Wiązały się one coraz szerzej z rosnącą świadomością kształcących walorów wychowania fizycznego oraz jego wartości ogólnowychowawczych. Wiązanie wychowania fizycznego z osobotwórczą rolą sportu w rozwoju człowieka stanowiło podstawę kształtowania się w obrębie pedagogiki nowej subdyscypliny.

Ta nowa subdyscyplina została określona przez Stefana Wołoszyna w latach 50. XX wieku mianem *pedagogika wychowania fizycznego i sportu*. Wówczas obejmowała ona zarówno teoretyczne rozwiązania badawcze w zakresie wychowania fizycznego, jak też uogólnienia praktyki wychowawczej. Na gruncie wychowania fizycznego i sportu podejmowane były badania pedagogiczne, które w pierwszej kolejności uwzględniały elementy dydaktyczne i metodyczne, a następnie aspekty aksjologiczne i teleologiczne. W owym czasie uwaga badaczy skupiła się na kształtowaniu zainteresowań sportowych młodzieży uprawiającej sport oraz wartościach wychowawczych sportu.

Pedagogika wychowania fizycznego i sportu nie wytrzymała jednak próby czasu, już choćby tylko z powodu błędnej nazwy. Nadanie *wychowaniu fizycznemu* nazwy *pedagogika* jest błędem merytorycznym i logiczno-językowym. Słusznie odczytywano je jako „wychowanie w wychowaniu”.

Dziś pedagogika w naukach o kulturze fizycznej zmienia się adekwatnie do zmian w obrębie nauk o kulturze fizycznej i nauk o wychowaniu. Wypełnia nadrzędny cel współczesnego wychowania jako dążenie do holistycznego rozwoju jednostki ludzkiej.

W *pedagogice kultury fizycznej* wyodrębnionej jako subdyscyplina pedagogiki wyraźnie zaznacza się tendencja do dyferencjacji, np. na pedagogikę sportu, pedagogikę zdrowia, rekreacji itd. *Pedagogika kultury fizycznej* obejmuje w wystarczającym zakresie potrzeby dzisiejszego wychowania fizycznego i innych form aktywności fizycznej poza sportem. Rysuje się natomiast wyraźna konieczność wykreowania pedagogiki sportu, w tym sportu wysoko kwalifikowanego, zawodowego i olimpijskiego. Sport ogarnia ogromny obszar życia społecznego, posiada swoją specyfikę, zdecydowanie wykracza poza tradycyjne wychowanie fizyczne oraz sport dzieci i młodzieży. W istniejącym stanie rzeczy solidaryzują się z koncepcją Andrzeja Pawluckiego (2013, 120), który uważa, że jedynie możliwą epistemologicznie nauką o wychowaniu fizycznym jest **pedagogika kultury fizycznej**. Zatem w kształceniu akademickim przypisane jej powinny być m.in. teoria wychowania fizycznego, dydaktyka i metodyka. Gromadzona wiedza w obszarze pedagogiki kultury fizycznej wpływa na programy kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego oraz wzbogaca proces wychowania fizycznego.

Pedagogika sportu jest obszarem wiedzy łączącym pedagogikę z teorią sportu, a dokładniej teorią treningu sportowego. Ukazuje możliwości użycia sportu jako środka w wychowaniu. Bada zjawiska wychowawcze w sporcie i wokół sportu. Obejmuje kształcenie akademickie trenerów i instruktorów sportu, menadżerów, liderów i animatorów, organizatorów sportu i innych osób funkcjonujących w sporcie. Kandydaci na trenerów zdobywają wykształcenie akademickie na kierunku sport, a nawet na wydziałach poświęconych nauce o sporcie. Pierwszy wydział nauk o sporcie powstał w AWF we Wrocławiu w 2011 roku (A. Pawlucki 2013, 224).

Omówione w zarysie relacje między pedagogiką kultury fizycznej i pedagogiką sportu mają wykazać odrębność pedagogiki sportu jako subdyscypliny naukowej, która stale poszerza swoją problematykę badawczą, doskonali technikę i nadaje praktyce sportowej humanistyczny wymiar.

Złożoność i rozległość podjętej problematyki wymaga różnorodnego podejścia metodologicznego. Wykorzystano więc różne kierunki myślenia; po pierwsze historyczne, po drugie filozoficzne (dialektyczne, fenomenologiczne, hermeneutyczne, spekulatywne); po trzecie antropologiczne i społeczne, a także empiryczne w wymiarze ilościowym i jakościowym.

W książce zaprezentowano genezę i historyczny rozwój nauk o kulturze fizycznej. Przeprowadzono opis i przegląd zdarzeń, faktów budujących wiedzę na temat wychowania fizycznego. To ono było inspiracją i dało początek rozwojowi pedagogiki sportu. Ukazano rozwój nauk o kulturze fizycznej na tle dynamicznie rozwijającego się sportu na przełomie XX i XXI wieku. Przedstawiono rozwój nauki o sporcie oraz sposoby utrwalania jej pozycji w systemie nauk.

Książka jest próbą ukazania nowych przestrzeni badań pedagogicznych w sporcie. Wskazuje nowe kierunki myślenia pedagogicznego w sporcie i o sporcie, ukazuje rolę sportu jako środka wychowania dla przyszłości. W rzeczywistości współczesnej sport zdecydowanie zdominował aktywność fizyczną na tyle, że nauka o nim wyodrębniła się jako subdyscyplina w naukach o kulturze fizycznej. Wszelkie wytwory badawcze i praktyczne działania, w tym technologia treningu sportowego mieszczą się w empirycznej pedagogice sportu. Jest ona uszczegółowieniem ogólnej teorii pedagogicznej, jej założeń, prawidłowości i globalnych praw wraz z mechanizmami usytuowanymi w sporcie. Trening sportowca jest procesem pedagogicznym, obejmuje sferę dydaktyczną i wychowawczą. Dlatego istnieje potrzeba utrwalania dorobku pedagogiki sportu w zakresie nauk o kulturze fizycznej i praktyce sportowej.

Obejmuje ona genezę i rozwój pedagogiki sportu w Polsce. Ukazuje przeobrażenia współczesnego sportu i rolę współzawodnictwa we współczesnej kulturze. Prezentuje zasady i metody edukacyjne w treningu sportowym oraz sylwetkę trenera jako jego organizatora. Kładzie akcent na takie kształtowanie postaw wobec sportu, aby służył on celom ogólnowychowawczym. W procesie tym istotną rolę odgrywa olimpizm jako źródło wartości uniwersalnych. Myślenie pedagogiczne w sporcie powinno być ukierunkowane na kształtowanie zdolności rozumienia i refleksyjnego traktowania sensu sportu jako fenomenu cywilizacyjnego wpływającego na obraz współczesnego świata.

Książka zainteresuje zapewne studentów pedagogiki, wychowania fizycznego i innych kierunków, którym bliskie jest wychowanie w sporcie i przez sport. Wyrażam nadzieję, że będzie również przydatna trenerom sportowym, instruktorom i nauczycielom wychowania fizycznego. Nie pretenduje ona w pełni do systemowego ujęcia problematyki, lecz jest próbą w tym kierunku. Wskazuje wyraźne trendy i kierunki rozwoju pedagogiki sportu na tle rozwijających się nauk o sporcie i nauk o wychowaniu.

Przygotowując niniejszą książkę do druku korzystałem z dotychczasowego dorobku naszych czołowych teoretyków wychowania fizycznego i sportu, pedagogów i psychologów, historyków, filozofów i socjologów, badaczy nauk przyrodniczych, znawców olimpizmu i problematyki fair play. Wykorzystałem również własne doświadczenia nauczycielskie i trenerskie oraz dorobek z 45-letniej pracy naukowo-dydaktycznej w uczelniach wyższych.

1. NAUKI O KULTURZE FIZYCZNEJ W POLSKIM SYSTEMIE NAUK

1.1. Pojęcie i istota nauki

Nauka jako pojęcie jest w polskim języku różnie pojmowane, a więc i różnie traktowane. Posiada ono wiele znaczeń. Jednak najczęściej w języku potocznym kojarzone jest z wiedzą, treściami i umiejętnościami, a instytucjonalnie ze szkołą. Mówiąc *nauka* myślimy zwykle o tym, co dzieje się w szkole. Myślimy o nauczaniu czyli przekazie wiedzy, a także o uczeniu się czyli o przyswajaniu wiedzy. W takim ujęciu zwykle mówimy językiem potocznym o *naucze szkolnej*. W języku pedagogicznym jest to proces dydaktyczny – kształcenie, czyli: „intencjonalne rozwijanie wiedzy i rozumności, zdolności do przeżywania wyższych emocji moralnych i estetycznych oraz kontrolowania emocji negatywnych, samosterowalności motywacji i umiejętności skutecznego działania w różnych sferach i momentach (także krytycznych) życia osobistego, społecznego, zawodowego i obywatelskiego, formowanie osobowości z bogatym światem pozytywnych przeżyć, zorientowanej na zadania nie tylko osobiste, ale też pozaosobiste, na stały rozwój w okresie najbliższym i zaplanowany na okresy odległe” (Z. Kwieciński 2004, 11). A zatem w tym rozdziale nie będzie rozważań o tak pojmowanej *nauce*, która jest domeną szkoły powszechnej.

Drugie pojęcie znaczeniowe *nauki* odnosi się do wiedzy i praktyki uniwersyteckiej. Wówczas nauką nazywamy dyscyplinę wiedzy, obszary uprawiane w uczelniach wyższych i instytutach naukowo-badawczych. Pojęcie *nauka* posiada swój sens instytucjonalny. Rozumiemy ją jako: „... kompletny system uzasadnionych twierdzeń i hipotez oddających wiernie obraz danego obszaru rzeczywistości (przyrodniczej, społecznej, technicznej) oraz o sposobach poznawania tej rzeczywistości i jej użytecznego przekształcania. Mówiąc wprost jest to zasób obiektywnej wiedzy o przyrodzie, społeczeństwie lub człowieku, o związkach między nimi, genezie i rządzących nimi prawidłowościach” (T. Pilch i współ. 2001, 16).

Nauka jako termin wieloznaczny jest trudna do jednoznacznego i satysfakcjonującego zdefiniowania. Można ją rozpatrywać z wielu punktów widzenia. T. Pszczołowski (1996, 406-412) wymienia ich kilkanaście. Na potrzeby niniejszego opracowania przytaczam tylko niektóre aspekty.

Nauka jako system obejmujący wiele elementów, którymi są odrębne dziedziny. *Nauka* w aspekcie metodologicznym traktowana jest jako metodologia albo system metod, które stanowią jej treść. W rzeczywistości funkcjonuje metodologia ogólna, która określa warunki naukowości obowiązujące wszystkie nauki. „Metodologią – twierdzi Z. Kwieciński (2006, 15) – można zajmować się na cztery sposoby. Po pierwsze może to być osobna profesja uprawiana jako wydzielona specjalność naukowa w obrębie uprawianej dziedziny i dyscypliny nauki. Po drugie refleksja metodologiczna, można się zajmować doraźnie, projektując badania własne i kierując pracami młodszych kolegów, nikt nas nie uwolni od takich namysłów i od odpowiedzialności za poprawność, rzetelność i oryginalność naszych produktów naukowych. Po trzecie wiedza metodologiczna narasta w nas w miarę nabywania doświadczeń akademickich i po wielu próbach różnych badań własnych i zespołowych. Jest to zatem element dojrzałej mądrości profesjonalnej. I wreszcie po czwarte, metodologii uczymy się w toku krytyki i sporów akademickich, które są wpisane w klasyczny zestaw wartości etosu akademickiego”.

Metodologia ogólna traktowana jako nauka o metodach działalności naukowej, sposobach prowadzenia badań, budowaniu systemów naukowych i utrwalaniu dorobku nauk „... w znacznej mierze wyznacza tendencje dominujące w badaniach naukowych, a także jakość i efekty pracy naukowej” (T. Lewowicki 2006, 17). Rzeczą oczywistą stało się, iż społeczności uprawiające naukę usiłują określić własne normy postępowania. Z nurtu takich starań oraz z bogactwa i różnorodności poglądów, sposobów działania, relacji z otaczającym światem „... wywodzi się ogólna metodologia nauki (nauk) i metodologie poszczególnych nauk, dyscyplin, subdyscyplin” (T. Lewowicki 2006, 17). Czyli są to

metodologie szczegółowe. Obok instytucjonalnego rozumienia pojęcia *nauka* stosowany jest również termin w aspekcie historyczno-socjologicznym. Rozumiemy wówczas *naukę* jako dziedziny kultury obejmujące „całokształt historycznie rozwijającej się wyspecjalizowanej działalności poznawczej, uprawianej przez uczonych, jako odrębną grupę społeczną, wytwory tej działalności w postaci systemów wiedzy o rzeczywistości regulujących ludzkie działanie i wytwarzanie, narzędzia i środki tej działalności tzn. aparaturę, warsztaty badawcze, źródła, czasopisma, instytucje społeczne do uprawiania nauki (akademie nauk, instytuty, uczelnie), upowszechnianie wyników poznania i wdrażanie ich do praktyki” (T. Pilch i współl. 2001, 16). Nauka obejmuje zatem aktywność ludzi poszukujących, odkrywających rzeczy, zjawiska, procesy nieznanne. Powszechnie określa się to odkrywaniem prawdy. Nauka wyróżnia się w swojej świadomości społecznej.

Zasadniczym warunkiem powstania i istnienia jakiegokolwiek *nauki* jest racjonalność danego wycinka rzeczywistości. Określona rzeczywistość staje się przedmiotem poznania.

Tradycyjnie rozumiana *nauka* wspiera się na fundamencie zbudowanym z wyników obserwacji i eksperymentów. Wzmacniają ją przekonania uczonych, głównie filozofów nauki, którzy uznają istnienie swego rodzaju procedury wnioskowania umożliwiające wprowadzenie teorii naukowych w sposób niezawodny. Teorie naukowe – w myśl idei relatywizmu – są zwykle oceniane z punktu widzenia wartości uznawanych przez jednostki lub grupy społeczne. „Wiedza naukowa – podkreśla filozof nauki A.F. Chalmers (1997, 22) – jest wiedzą niezawodną, ponieważ jest wiedzą udowodnioną w obiektywny sposób”. Jest zatem wiedzą dowiedzioną, w której nie może być miejsca na osobiste preferencje, emocje, przekonania lub spekulatywne wizje.

Nauka jest budowana przede wszystkim na faktach, a niekiedy na ich opisie i sądach o faktach. Obejmuje wszystko to, co jest możliwe do poznania zmysłowego i rozumowego. W konsekwencji naukowego poznania rozwija się zdolność wyjaśniania zjawisk, prawidłowości ich funkcjonowania, a także przewidywania skutków i zachowań. Nauka to nie tylko słowne i matematyczne sformułowanie określonej wiedzy, ale także jej praktyczny aspekt. „Nauka na określonym etapie staje się zbiorem technik formułowania, stosowania i sprawdzania teorii, z których się składa” (A. F. Chalmers 1997, 155-156). Można zatem uznać, iż nauka rozwija się, powstaje jako efekt wysiłku wielu ludzi, powstaje dzięki ich umiejętnościom. „Wiedza naukowa – podkreśla J.R. Ravetz (1971, 81) – jest wynikiem złożonego wysiłku społecznego, powstaje jako produkt pracy wielu specjalistów w drodze ich szczególnej integracji ze światem natury”. Wówczas *nauka* daje się definiować jako: „działalność społeczna zmierzająca do poznania i przekształcania rzeczywistości przez wykrywanie stałych powiązań między pojęciami, zjawiskami lub rzeczami” (H. Grabowski 1996, 9).

Teorie naukowe opisują lub przynajmniej starają się opisywać świat taki jakim naprawdę jest. W ten sposób „... nauka dąży do prawdziwej reprezentacji rzeczywistości” (A. F. Chalmers 1997, 187). „To, co umożliwia nam odniesienie sukcesu w teoretyzowaniu o świecie winno być odkrywanie, a nie ustalanie z góry drogą filozoficznego rozumowania” (A. F. Chalmers 1997, 207). Jest zatem nauka potwierdzaniem rzeczywistości, albo jak twierdzi A. Globler (2016, 360): „Nauka odkrywa »umeblowanie świata«. To znaczy, że teoretyczne przedmioty nauki, jak elektrony, geny i psychozy, choć niedostępne doświadczeniu istnieją rzeczywiście. A przynajmniej należy je traktować jako istniejące rzeczywiście, dopóki nie okaże się inaczej”. W takim rozumieniu celem nauki jest upowszechnianie prawdy o świecie. Przy tak przyjętym celu „Zadaniem nauki – podkreśla A. Globler (2016, 360) – jest nie tylko przewidywanie zjawisk i panowanie nad nimi, lecz także wyjaśnienie, a wyjaśnienie jest autentyczne tylko wtedy, gdy jest prawdziwe”.

W tworzeniu nauki w różnym stopniu dominują potrzeby nauki i praktyki. Naukę tworzą badacze wywodzący się z różnych środowisk twórczych, w których obowiązują różne paradygmaty i punkty widzenia. Są one płaszczyzną sporów i ścierania się poglądów metodologicznych, terminologicznych i interpretacyjnych.

Zdaniem A. F. Chalmersa nauka jest rządzona jednym paradygmatem, który „ustanawia standardy właściwej pracy w ramach nauki, którą on kieruje. Paradygmat koordynuje i kieruje »rozwiązywaniem łamigłówek«, któremu oddają się pracujące w jego ramach grupy uczonych” (A. F. Chalmers 1997, 123).

Charakterystycznymi właściwościami nauki jest posiadanie własnego przedmiotu zainteresowań, słownik pojęciowy, metody badań, własne teorie opisujące i wyjaśniające przedmiot badań. Przedmiot zainteresowań oznacza dokładnie obiekt dociekań naukowych. Zaś przez słownik pojęciowy rozumiemy system pojęć, terminów, określeń, słów kluczowych za pomocą których oznaczamy przedmiot badań naukowych. Metodą badań jest sposób pozyskiwania i przetwarzania informacji o przedmiocie dociekań naukowych. **W uprawianiu nauki metoda oznacza drogę postępowania badacza w procesie poznawania, dochodzenia do celu. Uprawianie nauki obejmuje organizowanie i przeprowadzanie badań naukowych, a także działania praktyczne na rzecz wdrażania wyników badań.** „W związku z tym w polskiej terminologii naukowej (podobnie zresztą jak w innych językach) odróżnia się – podkreślają – D. Kubinowski, M. Nowak (2006, 7) – metodykę (w sensie metod postępowania praktycznego) od metodologii (metod postępowania badawczego)”. Obecnie, czyli w drugiej dekadzie XXI wieku mamy do czynienia z różnymi typologiami nauki. To poświadcza rozwój i ciągle powstawanie nowych obszarów wiedzy, dziedzin, dyscyplin i subdyscyplin naukowych. Pojawiają się nowe dyscypliny uprawiane w uniwersytetach i instytutach naukowo-badawczych. Uprawianie nauki, jej upowszechnianie znajduje potwierdzenie w kształceniu uniwersyteckim, a także w sankcjonowaniu ludzi nauki stopniami i tytułami naukowymi. Wszystkie te zjawiska wymagają określonego porządku. Szczególnie z tego względu, iż dzisiaj nie da się tak precyzyjnie i jednoznacznie przeprowadzić kwalifikację nauki. Jednym z kryteriów są rodzaje badań naukowych. Ich istota, cel i zakres działań stanowią o wyodrębnieniu trzech zasadniczych typów badań, którym odpowiadają nazwy nauk uprawianych.

Badania podstawowe mają na celu wyjaśnienie zjawisk nowych, nieznanych, odkrywanych. Mają rozszerzać wiedzę naukową, o rzeczywistości przez poznawanie praw rządzących zachowaniem się i wzajemnym oddziaływaniem podstawowych struktur przyrody, społeczeństw i myślenia. Nie mają one celu praktycznego. Zwykle są nazywane badaniami teoretycznymi.

Badania stosowane służą zastosowaniu wyników badań podstawowych. Ich zadaniem jest sprawdzenie użyteczności osiągniętych rezultatów.

Badania wdrożeniowe mają na celu opracowanie metod i technik zastosowania wyników badań w praktyce. To one sankcjonują cykl badawczy: od odkrycia do praktycznego zastosowania. Wiążą się ściśle z tzw. pracami rozwojowymi czyli adaptują one metody i wyniki badań wdrożeniowych do warunków i wymogów rynku – gospodarki narodowej, dlatego określane są dziś mianem innowacji.

W myśl relatywistycznej teorii: „Każy obszar wiedzy należy osądzać rozważając jego cele, sposoby i stopnie ich osiągnięcia. Oceny z kolei są relatywne wobec określonych sytuacji społecznych” (A. F. Chalmers 1997, 208). Rozsądną postawą wobec danej teorii jest więc zbadanie jej celów, metod przez nią stosowanych i stopnia, w jakim cele te zostały przez nią zrealizowane, aby dała się ocenić pod względem jej przydatności, skuteczności i pożytku jaki może przynieść. Dlatego to prawdopodobnie sposób pozyskiwania informacji i ich wykorzystanie stały się podstawą rozumienia i ogólnego podziału nauk na: **teoretyczne (formalne, dedukcyjne) i empiryczne (eksperymentalne, doświadczalne, indukcyjne).** W naukach formalnych wymagane jest „... aby poszczególne twierdzenia czy całe teorie były udowodnione przez wykazanie w sposób formalnie, logicznie czy matematycznie, kontrolowany, iż wynikają one dedukcyjnie z pewnych innych twierdzeń już udowodnionych lub też z pewnych założeń naczelných zwanych aksjomatami” (S. Nowak 1985, 20). **Nauki teoretyczne wyjaśniają i interpretują rzeczywistość.** Choć stosowane w nich metody uzasadnienia twierdzeń i teorii są uznane jako niezawodne, to są wśród badaczy stanowiska, które poddają w wątpliwość czy nauki te

badają wyłącznie byty istniejące realnie, czy też jedynie pewne twory myślowe. Dlatego istota nauk teoretycznych stanowi ważny przedmiot rozważań badaczy, głównie filozofów nauki. Faktem jest, że teoretycy badacze tworzą niekonwencjonalne metody badań i analiz. Przyjmując aksjomaty budują hipotezy, aby je zweryfikować faktami i metodą dedukcji wyprowadzić wnioski, uogólnić wiedzę i określić prawidłowości – sformułować prawa.

„Nauki empiryczne, indukcyjne – podaje S. Nowak (1985, 20-21) – zajmują się realnie wokół badacza istniejącą nieożywioną i ożywioną przyrodą, w tym również i tym fragmentem realnego świata, na jaki składają się ludzie i tworzące się zbiorowości”. **Wymagają, aby twierdzenia w nich uznawane były uargumentowane wynikami badań, najszerzej pojętej obserwacji danej rzeczywistości, która jest przedmiotem badań, a także stosowną interpretacją wyników empirycznych.** Istotą nauk jest poszukiwanie nowych metod badań i analiz, które będą służyć lepszemu i głębszemu poznaniu badanego przedmiotu zainteresowań. W gruncie rzeczy różnice między naukami teoretycznymi a praktycznymi sprowadzają się zasadniczo do sposobu wnioskowania. Otóż w teorii badacz wyprowadza wnioski od ogólnych zasad do faktów, które metodą dedukcji je weryfikują. Zaś w empirii dążenie do uogólnień odbywa się metodami indukcyjnymi od faktów potwierdzonych w obserwacji lub eksperymencie.

Rozwój nauk na przestrzeni wieków charakteryzowało nieustanne ścieranie się tych dwóch punktów widzenia poznawania prawdy. Relacje między teorią i praktyką w badaniach naukowych mają długą historię i bogatą tradycję. Dokumentuje to obszerna literatura przedmiotu. Jednak analiza sporu i jego opis nie stanowi przedmiotu rozważań na potrzeby niniejszego opracowania. Myślę, że warto jedynie podkreślić, iż współczesna nauka polska, a także europejska dąży do powiązania teorii z praktyką, gdyż naukę tworzą zarówno teoretycy, jak też praktycy. Należy wyraźnie podkreślić, iż **nauka, jej wytwory, odkrycia, wynalazki, teorie mają poważny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy społeczeństw. Zdecydowanie wpływają na tempo i jakość rozwoju cywilizacji.**

Nauka spełnia również ważne funkcje kulturotwórcze, jest kojarzona ze sztuką. **Uwzględniając formalne elementy poznania, badania naukowe i ich efekty oraz dziedzinę kultury jako poznanie twórcze nauka daje się zdefiniować** jako: „ogromnie złożone zjawisko kulturowe, na które składa się: zbiór wyrażonych w określonym języku tez, żywionych przez kogoś, przekonań, wykonywanych operacji poznawczych oraz wszystko to, co społecznie i historycznie z tym bezpośrednio się wiąże, jak, np. ludzie uprawiający naukę, ich narzędzia, instytucje naukowe oraz środowisko, o ile przyczynia się do rozwijania życia naukowego” (S. Kamiński 1992, 48-49).

Ta definicja jest przydatna na potrzeby prowadzonego wywodu. W dalszych częściach opracowania wszelkie odwołania do nauki będą obejmować powyższą definicję. Uzupełniając ją rozumieniem nauki jako: „te twierdzenia o rzeczywistości, które we względnie powszechnej świadomości uczonych do nauki są zaliczane. Ponadto uwzględniamy fakt, że nauka to także instytucja, na którą składa się wspólnota uczonych oraz formalne konwencjonalne reguły jej funkcjonowania” (Z. Krawczyk 2006, 105).

Nauka pełni bądź są jej przypisane przeróżne funkcje. Zasadniczą i niekwestionowaną jest funkcja poznawcza polegająca na odkrywaniu i dostarczaniu wiedzy o rzeczywistości. Funkcja ta buduje podstawy użycia wiedzy do wytwarzania dóbr materialnych, czyni wiedzę użyteczną, służy rozwojowi cywilizacyjnemu, przechodzi w funkcję, która nazywa się funkcją technologiczną. Wiedza dostarczana społeczeństwu wpływa korzystnie na funkcjonowanie społeczeństwa. W założeniach nauka, jej rezultaty ułatwiają współzycie, relacje między ludźmi. Wszystko to można określić funkcją humanistyczną. Jednak zdarza się niekiedy tak, iż rezultaty nauki, np. odkrycia i nowe technologie mogą być skierowane przeciwko człowiekowi, przeciwko jego zdrowiu, a nawet życiu.

Istotą nauki jest poznawanie, odkrywanie, porządkowanie, ulepszanie itd., itp. Jednak nauka sama w sobie wymaga systematyzowania i „samoregulacji”. Dlatego wszystkie te złożone, wielce skomplikowane relacje są objęte systematycznymi działaniami porządkującymi i klasyfikacyjnymi.

Klasyfikację nauk podjęto wraz z ukształtowaniem się zawodu badacza i instytucjonalizacji nauki. „W modelu wiedzy dominującym” do wieku XIX kluczową rolę – podkreśla J. Kozłowski (2017, 28) – odgrywały klasyfikacje, traktowane nie tyle jako prowizoryczny sposób uporządkowania wiedzy, ile jako trwałe i wyczerpujący zapis nieprzenikalnych elementów świata”.

W XIX wieku wskutek rozwoju badań opartych na obserwacji i eksperymencie zaczęły się przesuwąć granice wiedzy o rzeczywistości. Tym samym powiększała się wiedza jako element poszukiwań nowych faktów, zjawisk oraz sposobów ich interpretacji. Zaistniał wówczas precyzyjny podział nauk na dziedziny np. przyrodnicze, medyczne, humanistyczne, społeczne. Wyróżniano także dyscypliny oraz specjalności. Wówczas świat nauki był w miarę klarowny i uporządkowany. To pozwalało m.in. jednoznacznie określać przynależność badacza do określonej dziedziny nauki.

Wiek XX, a zwłaszcza jego druga połowa zapisały się w rozwoju nauk żywiołowym spotęgowaniem aktywności badawczej, wielorakością teorii oraz pojawieniem się nowych dziedzin. Często owe dziedziny nie mieściły się w tradycyjnych podziałach, nierzadko rozwijały się na obszarach pogranicznych. Tym samym został zaburzony XIX-wieczny model. Dotychczasowe klasyfikacje „ustanawiały porządek w bibliografiach i bibliotekach, nazwach wydziałów i stopni naukowych, a od połowy XX wieku także w indeksach cytowań oraz (od lat 1960.) w statystykach” (J. Kozłowski 2017, 28). Podjęto również klasyfikację nauk na potrzeby instytucji finansujących badania, ewaluacyjnych oraz udzielających akredytacji wydziałom, instytutom naukowym, uczelniom. Uwzględniając powyższe kryteria J. Kozłowski (2017) określił trzy najważniejsze aspekty klasyfikacji nauk; poznawczy, społeczny i biurokratyczny. Wraz z powstawaniem nowych dyscyplin i specjalności wzmacnia się rola interdyscyplin. Tym samym umacnia się zjawisko wzajemnego przenikania, także w obrębie dyscyplin naukowych. Zmieniło się również stanowisko uznawania przez lata za pełnoprawną dyscyplinę naukową tę, która podkreśla oryginalny obszar problemowy, wypracowuje własne metody badań i tworzy swoisty słownik terminologiczny. „Dzisiaj – podkreśla R. Przewęda (2003, 10) – tylko nieliczne nauki dopominają się o monopol swych metod badawczych i odmawiają prawa ich stosowania ludziom, którzy legitymują się innym dyplomem uniwersyteckim”. Fakt ten sprzyja powszechnej i szybko postępującej uniwersalizacji metod badań, a to z kolei sprzyja interdyscyplinarnej twórczości naukowej (H. Grabowski 1996, R. Przewęda 2003). Do typologizacji, porządkowania formalnej, pojęciowej sfery nauki obok naukowców, badaczy, włączają się także instytucje naukowe, rządowe, administracyjne.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego wydał 8 sierpnia 2011 r. Rozporządzenie w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych. Jest ono swoim usankcjonowaniem uchwały Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 24 października 2005 r. w sprawie dziedzin nauki i dziedzin sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych. Rozporządzenie ministra obejmuje wykaz ośmiu obszarów wiedzy. W nich wyróżnione są dziedziny nauki/dziedziny sztuki, a następnie dyscypliny naukowe/dyscypliny artystyczne. W wykazanych obszarach wiedzy, dziedzinach nauki/dziedzinach sztuki i dyscyplinach naukowych/dyscyplinach artystycznych nadawane są stopnie naukowe i tytuły naukowe¹.

¹ Zgodnie z Ustawą Prawo o Szkolnictwie Wyższym (2005) z późniejszymi zmianami w systemie nauki polskiej funkcjonują dwa stopnie naukowe: doktor (dr), doktor habilitowany (dr hab.), jest jeden tytuł naukowy profesora (prof.). Posiadanie stopnia naukowego przysługuje podawaniu go przed imieniem i nazwiskiem. W przeszłości funkcjonowały dwa tytuły naukowe: prof. nadzwyczajny i prof. zwyczajny (obydwa z nadania). Obecnie jest jeden tytuł profesora. Są natomiast dwa stanowiska: prof. zwyczajnego i prof. nadzwyczajnego. Na stanowisku prof. zwyczajnego może pracować osoba posiadająca tytuł naukowy profesora. Na stanowisku prof. nadzwyczajnego może pracować osoba posiadająca tytuł lub tylko stopień doktora habilitowanego. Zwyczajowo mianem profesora nazywane są także stanowiska zajmowane przez nauczyciela akademickiego. Należy to wyraźnie rozróżnić, iż jest to oznaczenie stanowiska; profesor nadzwyczajny, profesor zwyczajny lub profesor wizytujący. Zajmowanie któregoś z tych stanowisk nie upoważnia do pisania przed nazwiskiem prof. nadzw. Jeśli już to może być napisane po imieniu i nazwisku. Obecnie upowszechnia się w środowiskach akademickich posługiwanie się określeniem *profesor* do osób posiadających stopień dr. hab. zatrudnionych na stanowisku prof. nadzwyczajnego, nie jest to tytuł, ale stanowisko.

Mamy obecnie osiem obszarów nauk, 22 dziedziny i 95 dyscyplin naukowych. Rozporządzenie to ukazuje złożoność klasyfikacji nauki; obszarów, dyscyplin, subdyscyplin itd. Dotyczy to w stopniu szczególnym nauk o kulturze fizycznej. Są one zakwalifikowane do siódmego obszaru wiedzy pod nazwą: *obszar nauk medycznych i nauk o zdrowiu oraz nauk o kulturze fizycznej*.

Nauki o kulturze fizycznej zostały wpisane w Rozporządzenie jako *dziedzina nauk o kulturze fizycznej* obok dziedzin nauk: *medycznych, farmaceutycznych, nauk o zdrowiu*. Czym więc w swej istocie są nauki o kulturze fizycznej? Bowiem przydawka *oraz* zdaje się wskazywać jakby te nauki były dopisane z konieczności, z przymusu. Nauki o kulturze fizycznej zgodnie z przepisami art. 3 ust. 2. mają charakter jednocześnie dyscypliny i dziedziny nauki.

To, co powszechnie wiadome jest w kręgach naukowych o naukach o kulturze fizycznej, to to, że związane są one ściśle, zarówno merytorycznie i metodologicznie, jak też historycznie z wychowaniem fizycznym, sportem, rekreacją ruchową, rehabilitacją ruchową, a także z turystyką. To decyduje m. in. o tożsamości nauk o kulturze fizycznej, ale także wyznacza ich specyfikę. Ich rozwój rozpoczął się wraz z tworzeniem się w Polsce zrębów koncepcji fizycznego wychowania człowieka. Działo się to, nie wliczając pewnych symptomów epoki Odrodzenia i Oświecenia, od pierwszej dekady XIX wieku. Wówczas to przyrodnicy i lekarze zaczęli tworzyć krąg wiedzy teoretyczno-metodycznej wokół „wychowania” ciała przy pomocy środków fizykalnych i czynników środowiska przyrodniczego. Na początku XIX wieku w epoce J. Śniadeckiego – prekursora polskiej teorii wychowania fizycznego – nauki biologiczne zaczęły wzbogacać teorię wychowania fizycznego. Przyrodnicy wnosili rzetelną wiedzę „wyjaśniającą istotę zmian fizjologicznych, somatycznych – czy biochemicznych – powstałych w efekcie stosowania ćwiczeń fizyczno-ruchowych” (A. Pawłucki 1981, 134). Tym samym nauki biologiczne stawały się ważnym sprzymierzeńcem teorii wychowania fizycznego. Nauki o kulturze fizycznej odwołują się w sferze pojęciowej do; rozwoju fizycznego, sprawności fizycznej, kondycji wyrażanej aktywnością fizyczną, kondycji zdrowotnej i cielesnej. Wszystko to daje się zawrzeć w trzech zasadniczych pojęciach: ciało – ruch fizyczny – zdrowie. Pojęcia te nie są wyłączną domeną nauk o kulturze fizycznej. **Badania w kulturze fizycznej nawiązują, współgrają z innymi dyscyplinami naukowymi. Są to nauki przyrodnicze i medyczne, nauki humanistyczne i społeczne. Stan taki potwierdza multidyscyplinarność nauk o kulturze fizycznej, tak więc wydaje się, iż w obecnym stanie rzeczy umiejscowienie ich w obszarze z naukami medycznymi i naukami o zdrowiu nie jest aktem bezradności i wymuszenia, ale raczej merytorycznej racjonalności.** Bowiem nauki o kulturze fizycznej mieszczą się w grupie nauk o naturze, ale także o kulturze. Kultura fizyczna określana także mianem kultury cielesnej oznacza ogół wartości, wzorów, zachowań oraz ich rezultatów odnoszących się do ciała ludzkiego. Jej przedmiotem badań są wartości ciała, zachowania i postawy wobec nich, np. zdrowotne, hedonistyczne, estetyczne, rekreacyjne, rehabilitacyjne i inne. W niej mieszczą się również badania typu morfologicznego, fizjologicznego, motorycznego. Tak więc biologiczne sfery badań i ich rezultaty przynależą do nauk przyrodniczych. Kwestie wartości i postaw, także wobec ciała mieszczą się w naukach humanistycznych. Nie da się więc w rozważaniach o miejscu nauk o kulturze fizycznej w systemie nauk zakwalifikować ich do jednorodnej grupy. Można zaś przyjąć za Grabowskim (1996, 12), że „nauki o kulturze fizycznej należą ze względu na: zadania – do nauk stosowanych, przedmiot – do nauk realnych, metody do nauk empirycznych dochodzących do uogólnień na drodze indukcji niezupełnej”. Oczywiście fakt ten nie stoi w sprzeczności z możliwościami prowadzenia badań podstawowych i budowania teorii naukowych metodą dedukcji. Rozwój nauk o kulturze fizycznej na przestrzeni historycznej będzie przedstawiony w kolejnym podrozdziale.

**WYKAZ OBSZARÓW WIEDZY, DZIEDZIN NAUKI I SZTUKI
ORAZ DYSCYPLIN NAUKOWYCH I ARTYSTYCZNYCH***

LP.	OBSZAR WIEDZY	DZIEDZINY NAUKI/ DZIEDZINY SZTUKI	DYSCYPLINY NAUKOWE/ DYSCYPLINY ARTYSTYCZNE
1	2	3	4
1	obszar nauk humanistycznych	dziedzina nauk humanistycznych	1) archeologia 2) bibliologia i informatologia 3) etnologia 4) filozofia 5) historia 6) historia sztuki 7) językoznawstwo 8) kulturoznawstwo 9) literaturoznawstwo 10) nauki o rodzinie 11) nauki o sztuce 12) nauki o zarządzaniu 13) religioznawstwo
		dziedzina nauk teologicznych	
2	obszar nauk społecznych	dziedzina nauk społecznych	1) nauki o bezpieczeństwie 2) nauki o obronności 3) nauki o mediach 4) nauki o polityce 5) nauki o polityce publicznej 6) nauki o poznaniu i komunikacji społecznej 7) pedagogika 8) psychologia 9) socjologia
		dziedzina nauk ekonomicznych	1) ekonomia 2) finanse 3) nauki o zarządzaniu 4) towaroznawstwo
		dziedzina nauk prawnych	1) nauki o administracji 2) prawo 3) prawo kanoniczne
3	obszar nauk ścisłych	dziedzina nauk matematycznych	1) matematyka 2) informatyka
		dziedzina nauk fizycznych	1) astronomia 2) biofizyka 3) fizyka 4) geofizyka
		dziedzina nauk chemicznych	1) biochemia 2) biotechnologia 3) chemia 4) ochrona środowiska 5) technologie chemiczne
4	obszar nauk przyrodniczych	dziedzina nauk biologicznych	1) biochemia 2) biofizyka 3) biologia 4) biotechnologia

* Załącznik do rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. (poz. 1065).

			5) ekologia 6) mikrobiologia 7) ochrona środowiska
		dziedzina nauk o Ziemi	1) geofizyka 2) geografia 3) geologia 4) oceanologia
5	obszar nauk technicznych	dziedzina nauk technicznych	1) architektura i urbanistyka 2) automatyka i robotyka 3) biocybernetyka i inżynieria biomedyczna 4) biotechnologia 5) budowa i eksploatacja maszyn 6) budownictwo 7) elektronika 8) elektrotechnika 9) energetyka 10) geodezja i kartografia 11) górnictwo i geologia inżynierska 12) informatyka 13) inżynieria chemiczna 14) inżynieria materiałowa 15) inżynieria produkcji 16) inżynieria środowiska 17) mechanika 18) metalurgia 19) technologia chemiczna 20) telekomunikacja 21) transport 22) włókiennictwo
6	obszar nauk rolniczych, leśnych i weterynaryjnych	dziedzina nauk rolniczych	1) agronomia 2) biotechnologia 3) inżynieria rolnicza 4) ochrona i kształtowanie środowiska 5) ogrodnictwo 6) rybactwo 7) technologia żywności i żywienia 8) zootechnika
		dziedzina nauk leśnych	1) drzewnictwo 2) leśnictwo
		dziedzina nauk weterynaryjnych	
7	obszar nauk medycznych i nauk o zdrowiu oraz nauk o kulturze fizycznej	dziedzina nauk medycznych	1) biologia medyczna 2) medycyna 3) stomatologia
		dziedzina nauk farmaceutycznych	
		dziedzina nauk o zdrowiu	
		dziedzina nauk o kulturze fizycznej	
8	obszar sztuki	dziedzina sztuk filmowych	

		dziedzina sztuk muzycznych	1) dyrygentura 2) instrumentalistyka 3) kompozycja i teoria muzyki 4) reżyseria dźwięku 5) rytmika i taniec 6) wokalistyka
		dziedzina nauk plastycznych	1) sztuki piękne 2) sztuki projektowe 3) konserwacja i restauracja dzieł sztuki
		dziedzina nauk teatralnych	

Mamy obecnie osiem obszarów nauk, 22 dziedziny i 95 dyscyplin naukowych. Rozporządzenie to ukazuje złożoność klasyfikacji nauki; obszarów, dyscyplin, subdyscyplin itd. Dotyczy to w stopniu szczególnym nauk o kulturze fizycznej. Są one zakwalifikowane do siódmego obszaru wiedzy pod nazwą: *obszar nauk medycznych i nauk o zdrowiu oraz nauk o kulturze fizycznej*.

Nauki o kulturze fizycznej zostały wpisane w Rozporządzenie jako *dziedzina nauk o kulturze fizycznej* obok dziedzin nauk: *medycznych, farmaceutycznych, nauk o zdrowiu*. Czym więc w swej istocie są nauki o kulturze fizycznej? Bowiem przydawka *oraz* zdaje się wskazywać jakby te nauki były dopisane z konieczności, z przymusu. Nauki o kulturze fizycznej zgodnie z przepisami art. 3 ust. 2. mają charakter jednocześnie dyscypliny i dziedziny nauki.

To, co powszechnie wiadome jest w kręgach naukowych o naukach o kulturze fizycznej, to to, że związane są one ściśle, zarówno merytorycznie i metodologicznie, jak też historycznie z wychowaniem fizycznym, sportem, rekreacją ruchową, rehabilitacją ruchową, a także z turystyką. To decyduje m.in. o tożsamości nauk o kulturze fizycznej, ale także wyznacza ich specyfikę. Ich rozwój rozpoczął się wraz z tworzeniem się w Polsce zrębów koncepcji fizycznego wychowania człowieka. Działo się to, nie wliczając pewnych symptomów epoki Odrodzenia i Oświecenia, od pierwszej dekady XIX wieku. Wówczas to przyrodnicy i lekarze zaczęli tworzyć krąg wiedzy teoretyczno-metodycznej wokół „wychowania” ciała przy pomocy środków fizykalnych i czynników środowiska przyrodniczego. Na początku XIX wieku w epoce J. Śniadeckiego – prekursora polskiej teorii wychowania fizycznego – nauki biologiczne zaczęły wzbogacać teorię wychowania fizycznego. Przyrodnicy wnosili rzetelną wiedzę „wyjaśniającą istotę zmian fizjologicznych, somatycznych – czy biochemicznych – powstałych w efekcie stosowania ćwiczeń fizyczno-ruchowych” (A. Pawłucki 1981, 134). Tym samym nauki biologiczne stawały się ważnym sprzymierzeńcem teorii wychowania fizycznego. Nauki o kulturze fizycznej odwołują się w sferze pojęciowej do: rozwoju fizycznego, sprawności fizycznej, kondycji wyrażanej aktywnością fizyczną, kondycji zdrowotnej i cielesnej. Wszystko to daje się zawrzeć w trzech zasadniczych pojęciach: ciało – ruch fizyczny – zdrowie. Pojęcia te nie są wyłączną domeną nauk o kulturze fizycznej. **Badania w kulturze fizycznej nawiązują, współgrają z innymi dyscyplinami naukowymi. Są to nauki przyrodnicze i medyczne, nauki humanistyczne i społeczne. Stan taki potwierdza multidyscyplinarność nauk o kulturze fizycznej, tak więc wydaje się, iż w obecnym stanie rzeczy umiejscowienie ich w obszarze z naukami medycznymi i naukami o zdrowiu nie jest aktem bezradności i wymuszenia, ale raczej merytorycznej racjonalności.** Bowiem nauki o kulturze fizycznej mieszczą się w grupie nauk o naturze, ale także o kulturze. Kultura fizyczna określana także mianem kultury cielesnej oznacza ogół wartości, wzorów, zachowań oraz ich rezultatów odnoszących się do ciała ludzkiego. Jej przedmiotem badań są wartości ciała, zachowania i postawy wobec nich, np. zdrowotne, hedonistyczne, estetyczne, rekreacyjne, rehabilitacyjne i inne. W niej mieszczą się również badania typu morfologicznego, fizjologicznego, motorycznego. Tak więc biologiczne sfery badań i ich rezultaty przynależą do nauk przyrodniczych. Kwestie wartości i postaw, tak-